

Harmonisering av terminer

Inledning

Läsåret i högskolan omfattar huvudsakligen 40 veckor. Läsåret är normalt och av tradition indelat i två terminer om vardera 20 veckor. Terminerna är förlagda från början av september till mitten av januari och därefter startar vårterminen omgående och avslutas i början av juni. Därutöver finns variationer med utbildningar som avviker från detta normalförhållande. Ibland föregås t.ex. terminsstart av förberedande ”uppfräschningskurser”. Terminerna föregås normalt också av registreringsaktiviteter och en resttentamensperiod. Den faktiska studiestarten varierar med andra ord för studenterna. Frågan om högskolans terminsindelning, start- och avslutningsdatum har diskuterats från och till inom högskolesektorn. Några problem som formulerats är följande:

- Höstterminens avslutning i januari: utländska studenter vill gärna avsluta sina studier före jul för att kunna resa hem. Nu får de betala för återresa i januari i samband med tentamen samt hålla med studieboende även under januari månad. Förhållandet riskerar att leda till bristfälliga resultat för den enskilde studenten och även för lärosätet som går miste om ersättning för uteblivna prestationer.
- Terminsavslutningen i januari gör att lärare och studenter inte får något ordentligt arbets-/studieuppehåll för nödvändig återhämtning och vila.
- Olika startdatum på kurser såväl inom ett lärosäte som mellan lärosäten försvårar för studenter att byta utbildningsinriktning/studieort om de inte skulle antas till förstahandsval.

Uppdraget och dess utförande

SUHF:s styrelse har uppmärksammat frågan om terminernas förläggning och de problem som detta medför i högskolan. Styrelsen har bitt prorektor Gunnel Gustafsson, Umeå universitet att utreda frågan.

Utredningen har på olika sätt sökt pejla opinionen inom högskolesystemet kring problembilden. En översiktlig genomgång av terminernas förläggningar vid universitet och högskolor har gjorts genom studier av lärosätenas hemsidor. Därutöver har representanter för huvudsakligen studieadministrativa enheter tillfrågats löpande om problemformuleringarna. Ytterligare en källa för att spåra opinionen har varit en kontinuerlig uppföljning av ett urval av personaltidningar vid universitet och högskolor. Det viktigaste underlaget för utredningen har varit en ut-

förlig utredning som utförts vid Uppsala universitet i frågan om terminernas förläggning utifrån ovan angivna problemformuleringar (*se bilaga 1*). Befintligt material har legat till grund för ett seminarium den 8 december som Gunnel Gustafsson inbjudit till med representanter för universitet och högskolor, studenter och Centrala studiestödsnämnden. Seminariet diskuterade problemformuleringarna samt vilka ändringar som skulle vara möjliga. Deltagarna vid seminariet var följande personer: Gunnel Gustafsson, Umeå universitet, ordförande, Hans Modig, Lunds universitet, Einar Lauritzen, Uppsala universitet, Carl-Johan Stolt, CSN, Ulla Blomqvist, Umeå universitet och Lars Eriksson, SUHF:s kansli, sekreterare. Anna Karlsson, vice ordförande SFS, var förhindrad att delta vid möte, men har lämnat sina synpunkter i annan ordning.

Hur ser det ut vid olika lärosäten?

Högskolans styrsystem ger möjligheter för universitet och högskolor att anpassa kursutbudet, både ifråga om innehåll och förläggning i tid och till olika studerandegrupperns skilda behov. Idag varierar utbildningsutbud, utbildningarnas längd och förläggning vid olika lärosäten.

Resurstilldelningen till högskolan är konstruerad så att den inte påverkas av hur terminsindelningen och förläggningen av terminen ser ut. Resurser tilldelas för helårsstudenter och helårsprestationer oavsett när de är förlagda under året. Studiemedelssystemet är utformat för att ge en ökad frihet vad avser studiernas förläggning i tiden. Studiemedlen beräknas per vecka och lämnas för det antal hela kalenderveckor som man studerar. Varje student kan erhålla studiemedel för sammanlagt högst 240 veckor. Universitet och högskolor lämnar uppgifter till Centrala studiestödsnämnden om kurstider, som ligger till grund för vecko-beräkningen av studiemedel.

Utredningen har som tidigare nämnt sökt samla en bild av dels hur det ser ut i högskolan, dels vilken opinion som finns. Vid seminariet utvecklades problembeskrivningarna kring terminsförläggningen. Vid Umeå universitet har problemet varit mest uppmärksammat vid samhällsvetenskaplig fakultet. Många utländska studenter önskar göra sin sluttentamina före juluppehållet för att därefter kunna återvända till sina hemländer. Nu får de utländska studenterna dels betala för ytterligare en resa i januari i samband med sluttentamina, dels måste de behålla studentboende under januari månad (ofta dubbla boendekostnader). Flera studenter väljer att inte skriva sluttentamina av dessa skäl vilket dels ger studenterna ett studiemisslyckande, dels gör att universitetet mister ersättning för uteblivna prestationer. Det finns även svenska studenter inom samhällsvetenskaplig fakultet som är frågande till varför terminerna inte avslutas före jul. Ytterligare en aspekt som lyfts fram är att flera ur lärarkåren önskar sig en sammanhängande ledighetsperiod under jul och nyår och därför skulle vilja lägga slutproven före jul istället för i januari. Det skulle ge bättre möjligheter till nödvändig vilo- och återhämningsperiod. Det är svårt att se de rationella skälen till att högskolan har ett system med terminsgränser som överlappar nyåret. Det är en kvarleva från förr som är trög att ändra.

Det finns olika uppfattningar mellan fakulteterna om vidden av problemet. Det är huvudsakligen samhällsvetenskaplig fakultet som upplever problemet som

stort. Inom t.ex. teknisk fakultet har terminsförläggningen inte varit något större problem. De har ett annat upplägg på sina kurser som ligger parallellt och där många studenter skriver omtentor i januari. Inom ingenjörsprogrammen finns en stark programstruktur vilket ger andra förutsättningar att laborera med datum än för t.ex. samhällsvetenskaplig fakultet med ett större inslag av fristående kurser.

Erfarenheterna från Uppsala universitet finns väl dokumenterade i bilaga 1. Av utredningen framgår bl.a. att en erfarenhet av andra länders terminsförläggning är att om Sverige skulle harmonisera till omvärlden skulle det sannolikt innebära en senareläggning av kurstart. Detta hänger ihop med olika kulturer för semester i Europa, där Sverige har tyngdpunkt i juni-juli, medan södra Europa är augustifokuserad. Samtidigt måste konstateras att det inte finns någon enhetlig norm för terminernas indelning och förläggning vare sig i Europa eller världen i övrigt (se bilaga 3). Därför är det inte enkelt att harmonisera terminsförläggningen. Frågan kan dock få ny aktualitet om de nuvarande 40 länderna i Bologna-processen skulle finna behovet starkt av en harmonisering. Ytterligare en aspekt är att en tidigareläggning av terminsstart i augusti skulle inverka på en viktig konferensmånad (augusti) för lärarna som därmed skulle få minskat utrymme för sin forskning.

Vid Lunds universitet har det inte funnits någon diskussion om problembilden. Lunds universitet har ett mycket omfattande internationellt utbyte, men har inte mött de reaktioner som uppstått t.ex. i Uppsala och Umeå.

Ett sätt att hantera problemet är att korrigera terminernas längd för att bättre passa till olika ledigheter. Vid några utbildningar (bl.a. juristutbildningen i Uppsala) har man lagt 18 poäng under hösten och 22 poäng under våren. Möjligheterna att experimentera är betydligt bättre inom sådana programutbildningar som enbart har start på höstterminen.

Frågan om att åstadkomma en sammanhängande vilo- och återhämtningsperiod över jul och nyår är inte helt okomplicerad. Om ett system skapades där alla examinationer förlades till dagarna före jul finns risken att lärarna skulle komma att tyngas av tentamensrättningar över juldagarna. Kanske är det istället så att dagens system ger bättre förutsättningar för ledighet över jul och nyår.

Harmoniserad terminsstart

Ytterligare ett problem som uppmärksammats är olika datum för terminsstart. Utredningen har försökt pejla opinionen i högskolesystemet och det finns en enighet kring problembeskrivningen. Seminariedeltagarna framhöll att det finns ett problem och en svårighet för studenter att enkelt byta mellan olika utbildningsalternativ när startdatumen är olika. Systemet tillåter en senare anmälan till kurser, men det är ofta svårt för studenten att hinna komma ifatt i studierna. Utredningen har försökt att hitta alternativ till dagens ordning, men inte lyckats. Ett sådant alternativ skulle kunna vara en central samordnad terminsstart. Möjligheterna att centralt överblicka alla kurser och utbildningar och skilda studentgrupperns behov är mycket begränsade och en central styrning av terminsstart riskerar att bli kontraproduktiv. Utredningen har avfärdat det alternativet.

Studiestödet

Av utredningen vid Uppsala universitet framgår att möjligheterna för studenterna att få studiestöd under hela jul- och nyårsledigheten är av stor vikt. Olika idéer har diskuterats om möjligheter till en flexiblere tillämpning av studiestödsregelverket, t.ex. att koppla studiepoängen till studiestödet. I utredningen har en genomgång gjorts av relevant regelverk inom studiestödet (*se bilaga 2*). En grundpelare i regelverket är att kalendertid är normerande för studiestödet. Det är inte möjligt att få studiestöd per studiepoäng. Det är t.ex. inte möjligt att formellt avsluta terminen i januari och uppbära studiestöd om sluttentan ligger före jul. I sådant fall blir antalet veckor som studiemedel kan beviljas lägre än 20 eftersom studiestöd bara kan beviljas för studietid.

Frågan om att ändra regelverket och grundprincipen för studiestödet har diskuterats. En viktig aspekt är att ändringar i studiestödet har direkt verkan på andra socialförsäkringssystem t.ex. arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkring etc. Även till synes små ändringar kan få betydande konsekvenser i flera system. Att ändra från kalendertid till poäng är dock en stor principiell ändring. Det synes vara en alltför betydande resursinsats med omfattande konsekvenser för att lösa ett relativt begränsat problem för gruppen utländska studenter.

Diskussion och slutsatser

Utredningen har haft att hantera följande problem:

- Hur ska högskolan hantera de utländska studenter som har svårt att avsluta sina höststudier i januari? Om Sverige ska anpassa sig till omvärlden, hur ser då normen ut? Huvudsakligen ett problem för samhällsvetenskaplig fakultet och kurser utanför program.
- Hur kan högskolan på bästa sätt erbjuda möjlighet för återhämtning mellan terminerna i samband med jul och nyår.
- Olika starttider på kurser försvårar för vissa studenter att byta utbildning/studieort om förstahandsalternativet ej faller in.

Utredningen kan konstatera att de utländska systemen har en betydande variation i terminsindelningar (två, tre eller flera terminer) och olika start- och avslutningsdatum (*se bilaga 3*). Detta faktum gör det omöjligt att hitta en enkel modell för det svenska högskolesystemet att harmonisera sig till. På sikt kan Bolognaprocessen komma att få konsekvenser om man strävar mot ett enhetligt system.

I SUHF:s treterminsgrupp var en slutsats behovet av att värna enskilda universitet och högskolors rätt och möjlighet att utnyttja det flexibla regelverket. Detta bör, enligt utredningen, även gälla för denna fråga.

Universitet och högskolor bör istället pröva nya metoder som ryms inom systemet och regelverket. En möjlighet att hantera problemet som inte utnyttjats är annorlunda pedagogiska grepp samt bättre utnyttjande av informationstekniken. Utveckling av nätbaserad examination pågår för fullt inom högskolan, bl.a. uppmärksammat inom ramen för Nätuniversitetet. Det borde t.ex. vara möjligt för utländska studenter att tentera per e-post i hemlandet. Eftersom pro-

blemen upplevs olika inom universiteten bör de ämnen och institutioner som starkast känner dem först pröva nya modeller.

En socio-kulturell aspekt som blir allt viktigare är att studerandegrupperna blir alltmer mångsidig med olika religioner företrädade. Det är inte alls självklart att bygga terminssystemet på den huvudsakligen kristna helgföreläggningen, utan man måste även ta hänsyn till andra religioners helger.

Utredningen har sammanfattningsvis funnit att varken central samordning av terminens förläggning eller "flexibel" förläggning av sluttentor före jul förefaller vara framkomliga vägar för att komma till rätta med de problem som finns. Det strider dels mot centrala värderingar om lokalt självbestämmande, dels finns ingen framkomlig alternativ väg för studiestödet. Istället bör högskolan utnyttja den flexibilitet som regelverket tillåter vad gäller förläggning av kurser på olika tider, i olika pedagogiska former och andra terminsindelningar.

Det är heller inte försvarbart att genomföra så stora ändringar av systemet för den relativt begränsade volymen utländska studenter. Saken kan dock ta en helt annan vändning om Bologna-processen skulle lägga en norm för utbildnings-/kursers förläggning. Saken bör då prövas åter.

Utredning om terminernas förläggning vid Uppsala universitet (dnr UFV 2003/1170, 2003-10-01)

I PM 2003-02-21 (bil 1) har chefen för internationella kansliet Lars Fransson avlämnat ett förslag till ändrad terminsindelning vid Uppsala universitet. Förslaget syftar främst till att skapa ett uppehåll mellan höst- och vårtermin och har därvid särskilt fokus på behoven hos de utbytesstudenter som avslutar resp påbörjar sitt utbyte vid denna tidpunkt, men framhåller också att det vore en fördel om hela höstterminen kan förläggas inom ett enda budgetårs (=kalenderårs) ram och att fördelar finns också för universitetets verksamhet i sin helhet.

Genom beslut 2003-05-06 (bil 2) har rektor tillsatt en utredningsgrupp för att bereda förslaget. Fördelar och nackdelar med att förlägga ett läsår omfattande 40 veckor med två lika långa terminer inom ramen för ett kalenderår skall därvid analyseras och kommenteras.

Nu gällande bestämmelser och Franssons förändringsförslag

Enligt rektors beslut 1993-04-16 skall läsåret omfatta 40 veckor av det statliga budgetåret. Det skall normalt vara indelat i två terminer om vardera 20 veckor, förlagda till tiden 1 september – 18 januari och 19 januari – 7 juni (under skottår 6 juni). Särskilda rektorsbeslut reglerar vissa utbildningar med större avvikelser från detta normalförhållande, medan mindre (upp till några dagars) avvikelser avgörs av den enskilda utbildningen. Före främst höstterminens början förekommer dels registreringsaktiviteter, dels vissa förberedande ”uppfräschningskurser”, dels en resttentamensperiod.

Enligt Franssons förslag skall höstterminen förläggas 20 augusti – 31 december (ev 5 januari) och vårterminen 21 januari (ev 28 januari) – 7 juni.

Utredningens arbetsmetod

Utredningsgruppen har sammanträtt vid tre tillfällen, 23 maj, 13 juni och 22 september. Dessemellan har gruppen dels genom analyser av vissa ramfaktorer (studiemedels- och antagningssystemen) försökt utröna vilket handlingsutrymme som faktiskt finns, dels genom samtal med företrädare för utbildningar och studenter sökt utröna upplevda för- och nackdelar med såväl nuvarande som en förändrad terminsindelning.

Studiemedelssystemet

En huvudprincip i studiemedelssystemet, som gruppen ser små möjligheter att förändra, är att studiemedel ges för studietid/kalendertid, inte för poäng. Heltidsstudier innebär enligt högskoleförordningen att kurser om 40 poäng förläggs till

40 veckor. Om kurser om 40 poäng förläggs till längre kalendertid, uppkommer deltidstudier och deltidstudiemedel. Om kurserna i fråga förläggs till kortare tid, ges likväl inte studiemedel för fler veckor än kursen/kurserna varit förlagda till. Det är dessutom inte tillåtet att ange en formell kursperiod som med annat än enstaka dagar överstiger den verkliga – dåliga erfarenheter finns av återkrav från CSN när det kunnat konstateras att en utbildning de facto avslutats tidigare än det kursslut som legat till grund för beviljning av studiemedel.

Antagningssystemet

Den nationellt gemensamma anmälningstiden inför en hösttermin är nu 15 april och antagningsomgången avslutas med besked till (flertalet) sökande 8 augusti. Motsvarande tider inför en vårtermin är 15 oktober respektive 9 januari.

Tiden mellan antagning och terminens början är för många studenter knapp. I samband med det utredningsarbete som utförts inför introduktionen av det nya antagningssystemet NyA, har företrädare för de studerande (representanter för SFS) därför tydligt prioriterat att ev uppkommande tidsvinster i processen bör utnyttjas till en tidigare antagning och därmed en förlängning av tiden mellan antagning och terminsstart snarare än till en senareläggning av ansökningstiden.

Synpunkter från utbildningsplanerare och studenter

Såvitt utredningsgruppen kunnat utröna finns många olika synpunkter företrädna. Bland utbildningsplanerarna finns en viss övervikt för önskemål om tidigareläggning av höstterminsstarten förenat med antingen juluppehåll (som vid Stockholms universitet) eller med uppehåll mellan terminerna. Bland studenterna framträder den ekonomiska aspekten: förutsättningarna för studiemedel förutsätts bli oförändrade och vissa farhågor finns för att möjligheterna till att få jobb under den tid av året som inte täcks av studiemedel skulle kunna försämrats om den inte som nu ligger samlad på sommaren.

Dessutom har ytterligare en synpunkt framförts som berör planeringen av universitetets fysiska resurser: nuvarande system, där de flesta utbildningar planeras enligt en enhetlig tidtabell, ställer mycket höga krav på samtidig tillgång till stora undervisningslokaler, skrivsalar mm. Av rent ekonomiska skäl förordar man därför ett mindre enhetligt system.

Lika långa terminer inom ett kalenderår

Utredningsgruppen konstaterar att det för huvuddelen av universitetets utbildningar, som startar såväl höst som vår, är avgörande att ha lika långa terminer i kalendertid räknat, och med ett veckotal som överensstämmer med antalet poäng. Detta spelar dock mindre roll för utbildningar med endast ett intag, i den mån inte samplanering med andra utbildningar behövs. Ett exempel är jur kand-programmet, vars hösttermin (under tiden 1 september – 7 juni) omfattar 18 veckor och vårtermin 22 veckor under de tre första åren.

Det är för närvarande höstterminen som bryter budget/kalenderårsgränsen genom att sträcka sig till 18 januari. Utredningsgruppen konstaterar att detta inledningsvis innebar vissa redovisningstekniska problem, men att dessa nu i huvudsak undanröjts. Det finns dock en allmänt spridd uppfattning om att höstterminen, liksom i skolväsendet, borde sluta före jul (alt de facto före jul och formellt senare).

Utredningsgruppen kan inte få ihop detta önskemål med kravet på 20 veckors kalendertid för höstterminen och med kravet på att de facto-kursslut inte får väsentligt avvika från terminsslut. Inte heller går det att förena med antagnings-systemet, även om dess tider pressas. Den senaste förläggning av höstterminen som utredningsgruppen kan beräkna med avslut under samma kalenderår som närmast föregående vårtermin är nämligen de 20 veckorna från 6 augusti till 23 december.

Tidigareläggning av höstterminsstarten

Enligt utredningsgruppen finns det otvivelaktigt ett visst utrymme för tidigareläggning av höstterminsstarten. Därigenom kan antingen ett utrymme för julferie skapas eller en kortferie mellan hösttermin och vårtermin. Stockholms universitet har till exempel valt att förlägga höstterminen till tiden 23 augusti – 23 december och 1 januari – 17 januari, omedelbart följd av vårtermin 18 januari.

En tidigareläggning av höstterminsstarten är dock inte helt problemfri. Flertalet europeiska universitet startar sin hösttermin snarare senare än tidigare än början av september. Flera svenska utbildningsområden, till exempel biologi och kemi, har överenskommit mellan universitetet om gemensamma brytpunkter under terminerna för att ge studenterna tillfällen till byten. Det blir också kortare uppehåll mellan sommarkurser och hösttermin.

I valet mellan julferie och mellanterminsferie finner utredningsgruppen Fransson's argumentation för en mellanterminsferie övertygande, trots att den naturliga ferietiden för de flesta sannolikt är kring jul/nyår och inte i januari. Viss tid för uppsamlingstentamina efter avslutad resp registrering inför nästa termin ges samtidigt som bostadsbyten underlättas.

Frågan är då hur lång mellanterminsferien kan vara. Enligt utredningsgruppen har det inte framkommit några skäl att senarelägga vårterminsstarten och därmed förlänga terminen i juni. Samtidigt erfordras ett tillräckligt antal arbetsdagar efter nyår för att inom höstterminens ram avsluta dess sista kurs (i vissa fall parallella kurser). En veckas uppehåll mellan terminerna synes tillgodose detta senare krav.

Förslag

Utredningsgruppen har efter bästa förmåga och från sina utgångspunkter analyserat befintliga möjligheter att – med hänsyn tagen till befintliga ramfaktorer – förändra gällande terminsindelning.

De alternativ som ingående prövats mot existerande terminsindelning är:

1. Fransson's förslag
2. Två lika långa terminer inom ett kalenderår (direktiven)
3. Stockholms universitets lösning
4. En veckas tidigare höstterminsstart och en veckas ferier mellan hösttermin och vårtermin

Efter en sammanvägd bedömning av de fördelar och nackdelar med de olika alternativen som framförts i Fransson's PM och i denna utredning har utredningsgruppen funnit att det bästa skulle vara en hösttermin förlagd till 25 augusti – 11 januari och en vårtermin förlagd till 18 januari – 6 juni. Såväl en oförändrad terminsindelning som Stockholms universitets lösning är enligt gruppens mening möjliga, medan såväl ett längre uppehåll mellan hösttermin och vårtermin som två lika långa terminer inom ett kalenderår visat sig vara svårframkomliga lösningar.

I arbetets slutskede har gruppen emellertid erfarit att Sveriges Universitets- och Högskoleförbund (SUHF) avser att studera frågan om läsårets förläggning vid universitet och högskolor, eftersom vissa olägenheter med skilda höstterminsstarter påtalats inom förbundets styrelse. I avvaktan på resultatet av SUHF:s arbete anser gruppen att åtgärder för att förbereda en ändrad terminsindelning bör anstå tills SUHF:s studie slutförts och förbundet tagit ställning till om några rekommendationer skall utfärdas.

Utredningsgruppen vill slutligen framhålla att den är väl medveten om att andra förutsättningar från högskole- och studiemedelsförordning än bruttokalendertid, t ex arbetsdagsberäkning, skulle ge andra möjligheter. Utredningsgruppen har dock inte valt att fullfölja detta spår, eftersom den inte har övertygats om att en större förflyttning av ferietid (för studenter) och semester/förtroendearbetstid för lärare och övriga anställda från augusti till vintertid skulle vinna gehör. För många anställda utgör t ex redan i dag delårsbokslutet i mitten av juli en begränsande faktor på den sidan sommaren.

För utredningsgruppen

Anders Sjöberg

Einar Lauritzen

Bilaga till utredningen vid Uppsala universitet; PM av Lars Fransson, chef för internationella kansliet, Uppsala universitet, 2003-02-21

Förslag till ändrad terminsindelning vid Uppsala universitet fr o m 2004/05

(Denna PM är en något reviderad och uppdaterad version av en liknande PM daterad 2000-12-18 avseende läsåret 2001/02, som bl a på grund av den olämpliga tidpunkten före långhelgerna inte uppmärksammades tillräckligt för fortsatta konkreta överväganden.)

Nuvarande läsårs och terminsindelning har avsevärda nackdelar. Jag har främst noterat detta från mitt perspektiv med de problem som uppstår för de utländska

utbytesstudenterna både vad gäller bostäder och möjlighet att resa hem till jul m m. Vid närmare eftertanke inser man att även reguljära (svenska) studenter samt lärare och institutioner också får betydande fördelar med en ändrad terminsindelning. Förslagsvis ändras nuvarande terminsindelning redan fr o m 2004/05 enligt följande:

Höstterminen 2004:   20 augusti - 31 dec 2004 (ev 5 januari 2005)
Vårterminen 2005:   21 januari (alt 28 jan) 2004 - 7 juni 2005

Terminsindelningen beslutas numera lokalt. Terminerna skall i princip vara 20 veckor (dock ingår ofta undervisningsuppehåll i denna tid). Flera utbildningar och kurser följer idag inte den normala terminsindelningen. En hastig slumpartad kontroll visar att vissa kurser under en vårtermin börjar redan under höstterminen (t ex 15 januari) etc. Ett stort antal kurser börjar sista veckan i augusti. Terminsbegreppet och läsårsbegreppet förefaller sålunda redan ganska eroderat. Utan att ha gjort en djupare kontroll tycks Sverige också vara det enda land som inte har någon märkbar ferieperiod eller ledighet mellan hösttermin och vårtermin.

Om det av förordningsmässiga skäl, t ex att läsåret skall omfatta 40 veckor, krävs en förändring bör en sådan föreslås. Dock är denna omfattning redan i dag i hög grad fiktiv, och att t ex avsluta en termin under jul- och nyårshelgen bör inte utgöra ett problem. Med t ex nationaldagen som helgdag fr o m 2005 kan även vårterminen även med nuvarande ordning avslutas med tre helgdagar. Några institutioner avslutar i praktiken redan nu höstterminen före jul.

Frågan om treterminssystem är också föremål för återkommande diskussion. Dock en den klara tendensen internationellt idag att universitet med treterminssystem övergår till tvåterminssystem. Så har skett vid ett betydande antal universitet, t ex i Storbritannien. Motsatt utveckling är blygsam. T ex införde Åbo Akademi för något år sedan treterminssystem, men upplevda svårigheter kan föranleda Åbo Akademi att ompröva denna ändring. Snarare än att övergå till reguljärt treterminssystem bör sommarterminen förstärkas med större kursutbud.

De interna nackdelarna med en terminsindelning av ovanstående modell verkar vara ganska få. Den största är - vid sidan av förändringströgheten - givetvis det initiala motståndet mot en tidigareläggning av höstterminsstarten (även om flera redan börjar i augusti). En mindre nackdel är att det blir svårare att erbjuda en intensivkurs i svenska för utbytesstudenterna i augusti under i övrigt undervisningsfri tid. Detta väger dock ganska lätt i förhållande till de samlade fördelarna enligt nedan.

Däremot finns avsevärda externa svårigheter att genomföra en ändrad terminsindelning. En är det nya studiemedelssystemet med dess starka fokusering på studieveckor. En annan är om det nationella antagningssystemet kan säkerställa att producera antagningsbesked i god tid före terminsstart. Det vore dock beklagligt om dessa mer tekniska eller politiska frågor skulle omöjliggöra förbättringar för verksamheten i övrigt. Verksamhetens behov bör utgöra grund för utformningen av administrativa system m m och inte tvärtom. Jag vill dock på intet sätt underskatta dessa svårigheter.

Fördelar:

- Ändrad terminsindelning resulterar sannolikt i att de allra flesta utbildningarna vid universitetet ges under (i stort sett) samma tidsperiod.

- En distinkt åtskillnad görs mellan höst- och vårtermin i stället för den nuvarande oklara övergångsperioden.

- Problemet med att ge viss undervisning veckan omkring ca 10 januari bortfaller. Denna tid anslås normalt till omprov. De studenter som lyckas i proven före jul kan normalt resa hem till jul och återkomma inför vårterminen.

- En kortare ferieperiod om ca 2 veckor underlättar institutionernas och lärarnas planering och ger mer tid för återhämtning för personalen och motverkar stress och utmattningsdepressioner.

- Några institutioner ger nu extra provtillfällen för utbytesstudenter före jul för att de skall kunna lämna Uppsala före jul. Denna extra arbetsinsats bortfaller.

- Det blir lättare för alla studenter som börjar i januari att erhålla studentrum. Detta gäller i synnerhet de utländska studenterna, som då normalt bör kunna få reguljärt rum omedelbart med besparingar som följd samt bortfall av en rad praktiska problem. Sannolikt kan man avtala med bostadsbolag m fl om att i januari införa möjlighet till halvmånadshyror för att underlätta detta.

- Hyra för studentrum måste normalt erläggas för hela augusti även om många anländer sent i månaden. Detta leder till frekventa klagomål, inte minst från utbytesstudenterna, som anser att de inte skall betala en hel månadshyra när de utnyttjar rummet endast några dagar i slutet på månaden (i många länder betalar man veckohyra). Tidigare start skulle ge en känsla av att man får bättre valuta för pengarna. Motsvarande gäller också i hög grad de svenska studenterna.

- Redovisningen i ekonomiska termer och prestationstermer kommer att bli naturligare och motsvara individer på ett för normala människor mer begripligt sätt. I stället för att som nu redovisa endast en hel termin (vårterminen) samt delar av två höstterminer skulle årsredovisningen i princip avse de studenter som läst två hela terminer vid universitetet (Det övergångsår med avvikande redovisning som uppstår kan givetvis klaras av på samma sätt som när det nya budgetåret infördes).

Givetvis finns alternativ till ovan föreslagna terminsindelning. Huvudsyftet bör dock vara att åstadkomma en kort ferieperiod mellan de båda terminerna för att minimera de praktiska problemen samt för att ge bl a en naturligare redovisning över ett gånget år. Om man, t ex inom Bolognaprocessen, tar upp den inom denna process hittills i stort sett frånvarande frågan om terminsindelningen kan givetvis andra alternativ bli aktuella, såvida ett större antal länder i Europa också är villiga att se över sin nuvarande terminsindelning.

Jag inser givetvis de betydande svårigheterna med att tidigt besluta om de föreslagna ändringarna. Med den framförhållning som jag föreslår med ändring fr o m ht 2004 borde det dock vara möjligt att klara. Om det inte är möjligt att fatta beslut innan

aktuella kataloger inför 2004/05 skall tryckas, d v s främst utbildningskatalogen, föreslår jag att man i denna på första sidan samt på lämpligt ställe i katalogen klart anger att universitet överväger ändrat läsår samt ändrad terminsindelning och att kurserna kan komma att starta redan under senare delen av augusti. Information om detta skall sedan finnas tillgänglig senast tidigt under vt 2004 samt som nu också anges i antagningsbeskeden.

En förändring i huvudsak enligt detta förslag skulle sannolikt följas av fler andra universitet i landet och utgöra ett föredöme för nytänkande.

Terminstiderna och studiestödet

Här följer ett urval av de studiestödsbestämmelser som kan anses mest relevanta vad gäller frågan om en ändrad terminsindelning.

Studiestöd för vilken tid?

3 kap. 5 § studiestödslagen (1999:1395), första och andra stycket

Studiemedel får lämnas för varje vecka då den studerande bedriver studier på minst halvtid. Studierna måste dock pågå under en sammanhängande tid om minst tre veckor. Studiemedel får lämnas bara för sådan del av studietid som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen.

3 kap. 4 § studiestödsförordningen (2000:644)

Vid studier på utbildning som bedrivs enligt högskolelagen (1992:1434), högskoleförordningen (1993:100) eller lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina motsvarar en poäng en veckas studier på heltid.

Vid studier i övrigt avses med vecka enligt 3 kap. 5 § studiestödslagen (1999:1395) en hel kalendervecka. Om studietiden i kursplanen eller motsvarande inte är uttryckt i ett antal veckor och utbildningen inte pågår hela den första och den sista kalenderveckan, skall studietiden anses omfatta ytterligare en hel kalendervecka om studietiden under den första och den sista veckan sammanlagt uppgår till minst sju dagar. Centrala studiestödsnämnden får meddela närmare föreskrifter för tillämpningen av detta stycke.

Studiemedel får inte lämnas för mer än heltidsstudier.

Studietakt

3 kap. 11 § studiestödslagen, första stycket

Studiemedel får lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till studiemedel utgör

- a) 4,39 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,
- b) 3,29 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
- c) 2,19 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Allmänt råd 2 kap. CSNFS 2001:1

Studiemedel kan i de fall som avses i 3 kap. 4 § första stycket studiestödsförordningen (2000:655) beviljas för samtliga veckor som den studerande bedriver studier, om poängantalet är minst lika stort som antalet veckor.

I de fall antalet veckor i studieperioden är fler än poängantalet motsvarar, beviljas normalt studiemedel för en lägre studietakt under hela studieperioden. Studiemedel kan dock beviljas för en högre studietakt i enlighet med antalet högskolepoäng även om studietiden är något längre än det antal veckor högskolepoängen motsvarar. Om veckoantalet överstiger antalet poäng med högst tio procent kan studiemedel beviljas för en högre studietakt under kortare tid. T.ex. berättigar studier om 20 poäng under 22 veckor till studiemedel på heltid i 20 veckor. Studier om 20 poäng under 23 veckor är dock att anse som studier på deltid 75 procent. Likaså berättigar t.ex. studier om tio poäng under 22 veckor till deltidsstudiemedel, 50 procent, i 20 veckor.

Inkomst och fribelopp

3 kap. 17 §§ studiestödslagen

Vid studier om 20 veckor under ett kalenderhalvår skall fribeloppet svara mot

- a) 125 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,
- b) 156,25 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
- c) 187,5 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

I andra fall än som avses i första stycket, skall fribeloppets andel av prisbasbeloppet ökas eller minskas för varje vecka som studietiden är kortare eller längre än 20 veckor med

- a) 6,25 procentenheter vid studier på heltid,
- b) 4,69 procentenheter vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
- c) 3,12 procentenheter vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

3 kap. 16 och 19 §§ studiestödsförordningen

Om studiemedlen skall minskas enligt bestämmelserna i 3 kap. 18 § studiestödslagen (1999:1395), skall vad som anges i andra stycket tillämpas i fråga om studiemedel för studier på en utbildning som bedrivs enligt högskolelagen (1992:1434), högskoleförordningen (1993:100) eller lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Ett studieår om 40 veckor skall anses omfatta 20 veckor under höstterminen och 20 veckor under vårterminen. 20 veckors studier under en hösttermin skall i sin helhet anses pågå under det andra kalenderhalvåret även om en del av kurstiden är förlagd till januari månad följande kalenderhalvår. Studiemedlen skall minskas i förhållande till det belopp som enligt 3 kap. 11 § första stycket studiestödslagen får lämnas för 20 veckors studier.

10 kap. 2 § CSNFS 2001:1

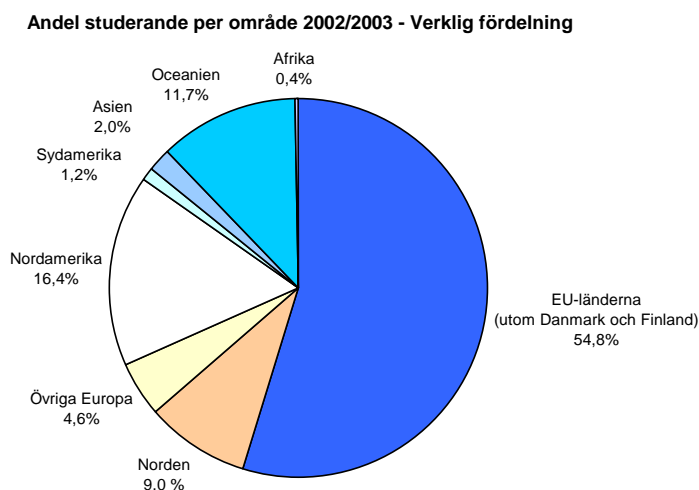
Inkomst av tjänst ska hänföras till det kalenderhalvår då den kan disponeras.

Inkomst av näringsverksamhet och kapital ska fördelas på varje kalenderhalvår med hälften av inkomsten för hela kalenderåret. Om inkomsten är ojämnt fördelad mellan kalenderhalvåren får den fördelas så som den faller på de båda kalenderhalvåren.

Terminstider i några andra länder

I syfte att få en bild av hur terminerna är förlagda i andra länder har en sammanställning gjorts över typiska terminstider i några för svenska studenter vanliga studieländer. Därtill finns variationer mellan olika lärosäten inom respektive land. I några av de vanligare länderna där det förekommer relativt långtgående harmonisering av studietiderna tillämpar CSN ett system med s.k. fastställda studietider. Detta innebär att CSN beviljar studiemedel enligt en schablonmodell till dem som så önskar. Det är också möjligt för studerande i dessa länder att ansöka om studiemedel för helt individuella studietider.

Fördelningen av utlandsstuderande med studiemedel på olika länder ser ut som följer.

Australien

Övervägande andel av högskolorna i Australien har ett tvåterminssystem. De normala studietiderna i Australien ligger mellan slutet av februari/början av mars till slutet av juni och mellan slutet av juli och slutet på november. Ungefärliga tider är 8 mars till 3 juli och 27 juli till 20 november. CSN beviljar studiemedel enligt fastställda studietider med 19+19 veckor.

Chile

I Sydamerika varierar terminstiderna ofta mycket inom respektive land. Det för svenskt vidkommande största studielandet Chile har ett tvåterminssystem med ungefär följande terminsperioder. Period 1 är vanligen mars- juli, och period 2 aug-dec, ca 19-20 veckor/period.

Danmark

Danmark tillämpar ett tvåterminssystem. September - januari respektive februari - juni är de vanliga tiderna. De två till tre sista veckorna per termin är tentamensperiod. CSN brukar typiskt bevilja studiemedel 1 september – 31 januari och 1 februari – 30 juni.

Norge

Norge har, precis som Sverige, ett dominerande "normalläsår" och ett tvåterminssystem. Ungefärliga tider är 15 januari – 15 juni, 21 veckor och 18 augusti – 20 december, 18 veckor.

Spanien

Två alternativa typfall dominerar i Spanien, en tvåterminsvariant och en treterminsvariant.

Tvåterminsindelning med normala terminstider:

16 februari – 28 juni, 19 veckor och 23 september – 15 februari, 20 veckor

Treterminsindelning med normala terminstider:

8 januari – 14 februari, 6 veckor, 16 februari – 26 juni, 19 veckor och 30 september – 21 december, 13 veckor. Totalt 38 veckor.

Storbritannien

CSN beviljar i regel fastställda tider på 13+13+13 eller 19+20, dvs totalt 39 veckor.

Fler och fler universitet övergår till tvåterminssystem. Ett läsår med två terminer börjar normalt i mitten av september och slutar i slutet av januari. Vårterminen startar i början februari och slutar i slutet av juni.

Ett normalt läsår med tre terminer börjar i regel i mitten/slutet av september och höstterminen slutar i mitten av december. Vinterterminen börjar i början av januari och slutar i samband med påsk (normalt i början av april). Vårterminen börjar efter påsklovet i mitten/slutet av april och slutar i slutet av juni/början av juli.

Exempel på faktisk tid: 20 september – 17 december (13 veckor)
                                  10 januari – 25 mars (11 veckor)
                                  11 april – 24 juni (11 veckor)

Det kan observeras att Storbritannien endast har höstantagning.

Tyskland och Österrike

Terminerna i Tyskland/Österrike är upplagda enligt tvåterminsmodell och sträcker sig ungefär så här:

Hösten: 1 september - 28 februari eller 1 oktober - 31 mars

Våren: 1 mars - 31 augusti eller 1 april - 30 september

CSN har fastställt antalet studieveckor för Tyskland/Österrike till 21 + 21 veckor.

USA

För USA är det absolut vanligast med s.k. semesterplan, 17+17 veckor. Vårterminen börjar normalt i början/slutet av januari och slutar i början/mitten av maj och höstterminen börjar i slutet av augusti/början av september och slutar i mitten/slutet av december. En typisk tid är 8 januari – 5 maj samt 23 augusti – 18 december.

För skolor med s.k. quarterplan, 13+13+13 veckor gäller normalt att *winter* startar i början av december/början av januari och slutar i mitten av februari/mitten av mars. För *spring* gäller slutet av mars till mitten/slutet av juni och för *fall* gäller början/mitten av september till slutet av november/början av december. En typisk tid är 7 januari – 23 mars, 5 april – 23 juni och 30 september – 16 december.